

Котішевська Вікторія

**СТОРИНКА ГОЛОКОСТУ ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ.
БАЛТСЬКЕ ГЕТТО**

Коротка історія Голокосту Подільського району представлена на основі джерел та особистих спогадів в'язнів гетто буде цікавою всім, хто цікавиться минулим свого краю.

В світі немає, мабуть, жодної країни, жодного народу, який не знав би слова «Голокост». Слово, яке призвело європейське єврейство до страшної катастрофи. Шість мільйонів вбитих, повішаних, спалених, отруєних газами євреїв. Це результат «вирішення» нацистами «єврейського питання».

Під час Другої світової війни мільйони людей, які не відповідали ідеології Адольфа Гітлера щодо арійської досконалості – євреї, роми, гомосексуалісти, комуністи, психічно хворі люди та інші, - систематично переслідувалися, арештовувалися та відправлялися в табори смерті. Кожен рік, 27 січня, в день визволення табору Аушвіц-Біркенау відзначається день пам'яті жертв Голокосту.

Для українців жахливим символом Голокосту став Бабій Яр – місце розстрілу більш ніж 150 тисяч євреїв та представників різних національностей. Існував Дробицький Яр в Харкові, а також багато інших міст, де масово знижувалися євреї. Знає такі приклади й Одещина.

Фактично в кожному районному центрі, у кожному великому селищі є свій маленький «Бабин Яр». Ми маємо загальне знання про Голокост, але якщо ми спускаємось із всеукраїнського на регіональний та локальний рівень, дуже часто такого знання немає. Не виключенням став й Подільський район.

Все почалося з німецько-румунського договору, укладеного в Бендерах 30 серпня 1941 року, згідно якого на території між Південним Бугом та Дністром, включаючи частини Вінницької, Одеської, Миколаївської областей України та лівобережну частину Молдавії, було створено Трансністрію, що передавалася під юрисдикцію та управління Румунії. Трансністрію було поділено на 13 повітів (жудеців): Могилівський, Жугастру, Тульчинський, Рибницький (в т.ч. Бірзула, Кодима, Піщана), Балтський (в т.ч. Саврань, Піщана), Дубоссарський (в т.ч. Захар'ївка, Окни), Ананієвський, Голтський (суч. Первомайськ, (в т.ч. Любашівка)), Тираспольський, Овідіопільський, Одеський, Березовський, Очаківський.

Рис. 1 Адміністративно-територіальний поділ Трансністрії

Згідно цього договору Іон Антонеску видав 19 серпня 1941 року Декрет № 1 про встановлення румунської адміністрації в Трансністрії з резиденцією управління в Тирасполі (з середини жовтня 1941 року, після відступу радянських військ з Одеси, туди була перенесена столиця) (див. додаток 1).

Кордон Трансністрії, проходив на півдні по узбережжю Чорного моря, між гирлами річок Дністер та Південний Буг, на заході – по річці Дністер від гирла до лівого притоку річки Лядова, на сході – по річці Південний Буг правого притоку річки Ров, на півночі – по річкам Лядова та Ров до їх витоку в Барському районі Вінницької області.

В період з 22 липня по 29 серпня 1941 року Одеська область була окупована німецько-румунськими військами. Оборона Одеси тривала до 16 жовтня.

В місто ввійшли окупанти, почались широкомасштабні репресії та акції знищення євреїв, комсомольців, комуністів, радянських робітників та ін.. Найбільш трагічною виявилася доля євреїв. Їх фізичне знищення було основною складовою «остаточного вирішення єврейського питання».

7 вересня Антонеску вирішив, що євреїв необхідно виселяти за Дністер, в новостворене губернаторство Трансністрія. Був розроблений спеціальний план та маршрути. Всі заарештовані євреї повинні були йти пішки, а ті, хто не міг йти, повинні бути страчені на місці. Для проведення розстрілів, вдовж доріг на відстані 10 км одна від одної були вириті ями на 100 осіб кожна.

Статус євреїв Трансністрії, як місцевих мешканців, так і тих, що прибули, визначався декретом румунського уряду від 11 листопада 1941 р. за підписом Антонеску: вони були позбавлені всіх громадянських прав, їм не дозволялося обирати місце проживання на власний розсуд, заборонялося самовільно залишати відведені для них території (гетто, концентраційні табори), змушували «працювати на благо суспільства» (що на практиці означало примусові роботи). Депортованим гарантувався мінімальний щоденний заробіток, але на справді їм не платили нічого. Фактично євреї повністю залежали від свавілля місцевої цивільної адміністрації, командування жандармських підрозділів й армійських гарнізонів.

ГОЛОВНЕ ВІЙСЬКОВЕ КОМАНДУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОГО ГУБЕРНАТОРА Трансністрії НАКАЗ № 23

Ми, Іон Антонеску, Маршал Румунії і Головнокомандувач Військами, на підставі повноважень, ввірених нам Найвищим Указом № 1 від 19 серпня 1941 р. переданими в Тігині, при посередництві професора Г. Алексяну, Цивільного Губернатора Трансністрії, маючи на увазі, що на території Трансністрії знаходиться значна кількість єврейського населення, евакуйованого з районів військових дій; маючи на увазі необхідність організації проживання євреїв в певних місцях з метою забезпечення безпеки

тилу; маючи також на увазі, що єврейське населення має власною працею і засобами забезпечити своє існування,

НАКАЗУЄМО:

Ст. 1. Всі євреї, які прибули до Трансністрії з районів військових дій або жили раніше в Трансністрії і переселилися в інші місцевості її в зв'язку з воєнними діями, а також і ті євреї, які в подальшому будуть переселені, - зобов'язані підкорятися правилам, викладеним у цьому наказі.

Ст. 2. Інспекторат Жандармерії Трансністрії встановлює місцевості, де євреї можуть поселятися; розселення проводиться, відповідно до числа членів сім'ї, в оселях, що залишилися від втеклих росіян або євреїв.

Кожна єврейська сім'я, яка отримала житло, повинна привести його в належний стан і утримувати його в чистоті. Якщо число таких жител виявиться недостатнім, євреї можуть бути поселені і на приватних квартирах, особливо їм для того зазначених, з встановленням певної квартирної плати.

Ст. 3. Всі євреї, що входять до складу кожного такого поселення або громади, повинні бути занесені в особливий список, де вказується: прізвище, ім'я, національність, релігія, вік, професія, місцевість, звідки прибув. Кожному єврею буде виданий відповідний документ з перерахуванням всіх вищенаведених даних.

Ст. 4. Жоден єврей не може залишити поселення, в якому йому призначено місце проживання, без особливого на те дозволу, виданого районним або повітовим Префектом (начальником поліції).

Ст. 5. Всі євреї, що входять до складу одного поселення, утворюють колонію, яка управляється начальником колонії, який призначається Претором району з середовища поселенців. Помічниками начальника колонії є керівники груп: начальник колонії призначає для кожної групи (в 20 чоловік) керівника, який несе відповідальність за наявність в групі всіх її членів, піклується про благополуччя їх і повідомляє про кожне порушення, допущене будь-ким з групи.

Начальник колонії і керівники груп відповідають особисто за присутність всіх євреїв в колонії і за їх виконання постанов адміністрації та Жандармерії.

Ст. 6. Начальник колонії зобов'язаний подати списки всіх членів колонії, які володіють будь-якою спеціальною професією, всіх ремісників і взагалі всіх осіб, здатних до праці. На підставі списків, поданих начальником колонії, Міський Голова або сільський староста організовує працю в колонії і в місті або селі в наступному вигляді:

ті, хто володіють будь-якою спеціальною професією будуть знаходитися в розпорядженні управління колонії і будуть залучатися до роботи в міру потреби;

майстри-ремісники будуть виконувати роботу, яка призначається їм відповідно до їх спеціальності;

всі інші (особи некваліфікованої праці) будуть знаходитися в розпорядженні міських або сільських Властей і будуть використовуватися на

різних роботах для потреб колонії, або міста або села, або на інших роботах для суспільних потреб. Зокрема, вони будуть використані на польових роботах, на роботах з благоустрою доріг і мостів, по заготівлі лісу і дров, каменю та інших матеріалів.

За пророблений робочий день видається продовольча картка, що відповідає 1 робочому дню, причому 1 робочий день розцінюється для працівників кваліфікованих професій і ремісників в 2 марки, а для осіб некваліфікованої праці в 1 марку.

Органи Жандармерії зобов'язані постійно перевіряти і контролювати стан єврейських колоній, доводячи до відома вищестоящих органів про всі виявлені порушення.

Ст. 7. Залучення євреїв на роботу з однієї колонії в іншу проводиться з дозволу районного або повітового префекта. Залучення для робіт фахівців з одного району чи повіту в інший проводиться тільки з дозволу Директора Відділу праці при Цивільному губернаторові.

Ст. 8. Кожен єврей, виявлений за межами своєї колонії без належного на те дозволу, буде розглядатися як шпигун і негайно покараний на основі військових законів, що діють у воєнний час.

Ст. 9. Євреї-фахівці можуть бути з дозволу Губернатора використані на всіх роботах по відновленню промисловості, яка постраждала в результаті війни, щодо впорядкування підприємств, або на будь-яких інших роботах, де це представиться необхідним.

Ст. 10. Районним і повітовим Префектам і Інспекторам Жандармерії ставиться в обов'язок приведення цього наказу у виконання.

Наданий в нашому кабінеті 11 листопада 1941 року.

Цивільний Губернатор
Трансністрії

Професор Г. Алексяну.
(див.додаток 2)

Трагічний початок
розстрілів євреїв в Одеській
області розпочався 1 серпня
1941 року в Кодимі загonom
зондеркоманди 10-А під
керівництвом
гаупштурмфюрера СС
Праста. Загін зондеркоманди

10-А запустив провокаційні слухи про те, що євреї готують напад на німецьких солдат. Солдатами вермахту була влаштована облава, в ході якої було заарештовано 400 єврейських чоловіків, 98 з яких були одразу розстріляні. Інших очікувала така сама участь.

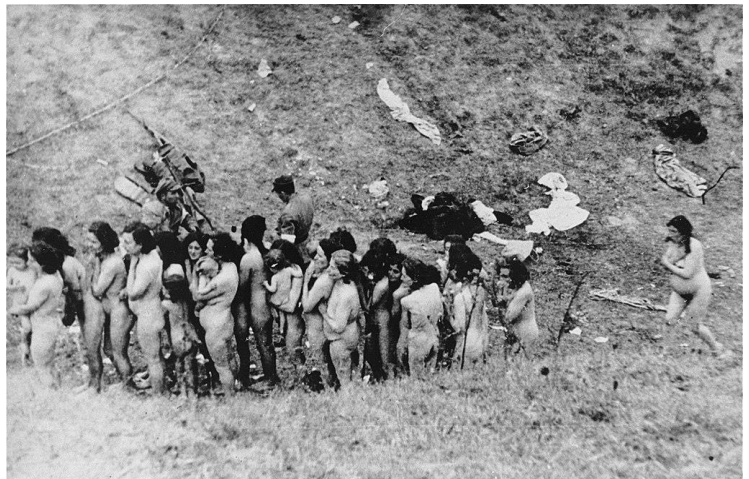

Рис. 2 Знищення євреїв німецькими поліціями

Всього в Кодимі загинуло 1120 євреїв. В селах Круті та Загнитково біля Кодими було розстріляно відповідно 200 та 400 євреїв.

В великих та малих містечках та селах Одещини відбувались акції по знищенню євреїв. Їх переганяли з місця на місце, на відстань десятків кілометрів, без продуктів та води. Змушували знімати одяг, залишаючи роздягнутими. Їввалтували жінок, дівчат, підлітків на очах у рідних. Змушували рити могили для себе та своїх дітей та закопували в них живцем.

Вже в серпні 1941 р. в Одеській області було знищено більше ніж 5000 євреїв. Всього в області вбито близько 300 тисяч євреїв. Цифри приблизні, оскільки точних підрахунків ніхто не вів.

Рис.3 Знищення євреїв румунськими вояками

Данні включають цифри місцевих, українських та депортованих євреїв з Бессарабії, Буковини та Румунії. Місцеві жителі-євреї в перші місяці окупації знищувалися силами підрозділів Айнзацгрупи «Д» (зондеркомандами 10-А, 10-Б, 11-А, 11-Б), частинами вермахту, командами місцевих «фольксдойче» та місцевою українською поліцією.

1 вересня 1941 року керування територіями Трансністрії прийняла румунська цивільна адміністрація. Маршал Антонеску віддано виконував вимогу Гітлера щодо перетворення Трансністрії в територію «юденфрай» - «вільну від євреїв». Румунські жандарми та солдати «досягли успіху» у знищенні євреїв, супроводжуючи свої дії знущанням над людською гідністю.

Жахливі акції знищення євреїв проводилися в селі Любашівка – 400 євреїв розстріляно, перед цим роздягнено, згвалтовано – вересень 1941 р.; село Ясеново-Друге – розстріляно 150 євреїв, перед розстрілом замордовані та роздягнені – жовтень 1941 р.

Знищення євреїв Котовська (нині Подільськ) проводилось в декілька етапів в листопаді 1941 року. На першому етапі в місті було вбито 50 чоловік для залякування, інших депортували в Дубоссари (Молдова). По дорозі, в районі села Борщі, розстріляно 600 чоловік, інші померли від голоду, хвороб та знущань.

Дубоссарське гетто виконувало роль «табору смерті», куди переганяли для знищення етапи приречених на смерть. 20 вересня 1941 року туди депортували більш ніж 2000 євреїв із села Красні Окни, 200 євреїв із Ананьєва, євреїв Кодими та інших міст Одеської області та Бессарабії. Доля у всіх була одна: смерть від пулі або від холоду, голоду, знущань та хвороб.

Рис. 4 Місце масового знищення євреїв

На території села Гвоздавка – 2 в листопаді 1941 року нацисти створили концентраційний табір, куди привозили євреїв з Балти, Бессарабії, Одеської та Житомирської областей, а також утримували місцевих євреїв. В ньому загинуло біля п'яти тисяч в'язнів, з них – 2 772 чоловіка було

розстріляно, 2000 загинули від голоду та хвороб. Місцеві мешканці, які ще пам'ятають події тих років, розповідають про звірства та масові знищення євреїв.

Із спогадів мешканця села Гвоздавка – 2 Павла Рублі, 1925 року народження

Коли нас окупували, через місяць стали поступати євреї зі сторони Балти. Їх одразу розташували в будівлі, де контора. Потім їх поступало більше. До осені їх було повно. Десять тисяч п'ять, потім тих, хто не поміщався перегнали в Гвоздавку – 1. Євреї мали гарні речі та міняли їх на хліб. А вночі наші поліції та румуни Василіку та Димітруца оббирали їх, били, вимагали золоті каблучки та сережки. Вночі було чути постріли. Їх ніхто не годував. Вони мали тільки воду, так як на території табору було два колодязі. Поліцаї до них не пропускали. Люди в осінній період сиділи та ночували на вулиці. На цій площі вони помирали, народжували. Там була гора трупів, так як підводи не встигали вивозити. Мертвих євреїв вивозили в протитанковий рів, на кордоні з Ясиново. Німечних євреїв живцем закопували наверху на кладовищі. Колоною всіх вели по 600 чоловік, тих, хто не міг іти, розстрілювали. Всіх підбирали на підводі й бросали у рів. Їх ставили у яму як мішки. Бачив я найстрашніший випадок. Вийшла колона та один відстав. Вони його зразу пристрелили. До нього підбігла жінка, вони її теж убили. Через кілька хвилин з-під полоха трупа вилізла дитина, років 12. Ми завмерли, очікуючи, що буде. Румуни підійшли до нього й убили його також.

Приблизно на Подільщині в роки Голокосту загинуло євреїв:

- Ананьївський район – 1745 осіб;
- Балтський район – 700 осіб;
- Кодимський район – 245 осіб;
- Котовський район – 2500 осіб;

- Красноокнянський район – 2085 осіб;
- Любашівський район – 2750 осіб.

(Наведенні данні взяті з «Енциклопедії Голокосту» А.І.Круглова, 2000 р. Кількість жертв по деяким населеним пунктам можуть не співпадати, оскільки є різними за свідченнями очевидців та розкопками місць масових поховань).

Знищення євреїв за місцем проживання проводилося в перший період окупації. Згідно оцінки керівництва «Айнзацгрупи Д» така практика була неефективною: існувала можливість рятування євреїв які підлягали тотальному знищенню, постійні страти могли викликати негативну реакцію іншої частини населення. Тому, для «модернізації» процесу створили систему концентраційних таборів та гетто. Одні були розраховані на короткочасне існування, з метою накопичення майбутніх жертв. Такі табори та гетто розташовувалися недалеко від місць майбутніх страт з подальшим похованням або спалюванням тіл страчених. Інші, створювалися з метою використання в'язнів на важких роботах з подальшим їх знищенням. Люди, які знаходились в таких таборах та гетто були приречені на повільну, жахливу смерть. Одним з таких місць Подільського району стало Балтське гетто.

Сорок первого лето...	А с рассветом кровавым
Полыхала война,	Был решен их удел:
И висела над гетто,	Наступил час расправы –
Словно меч, тишина.	Повели на расстрел.
Тлели свечек огарки	Отзовись, мама, где ты
В злой ночной тишине...	В том крошечном аду?
Свет их тусклый, неяркий	Из кровавого гетто
До сих пор снится мне.	Я тебя уведу.
Люди молча молились	Ты еще молодая,
Вдоль стены, по углам.	Жизнь еще впереди...
Слезы тихо струились	Тише, память седая,
По горячим щекам.	Рану не бережи...

(Александр Коремблит, поет м. Подільськ)

Як вже згадувалося вище, губернатором Трансністрії був призначений професор Георгіє Алексіану. Балта увійшла до складу Трансністрії. Префектом міста в період окупації був призначений полковник Василь Ніка, субпрефектом – Степан Балан, старшиною міського управління – Вітенко Василь Андрійович.

Існувала міська румунська

Рис. 5 Пам'ятна дошка на будівлі в якій в роки окупації знаходилась єврейська громада

жандармерія, включаючи Сигуранцу (румунська контррозвідка) та місцева поліція на чолі із своїм начальником.

Згідно наказу № 4 від 3 вересня 1941 року префекта Василя Ніку в Балті було створено гетто (згідно неточних даних в ньому перебувало від

Рис. 6 Надгробний пам'ятник Асіру Ямпольському на єврейському кладовищі в м. Балта

чотирьох до п'яти тисяч чоловік), яке займало вулицю Ковальська та три Сенянських вулиці (див. додаток 3). Коли все єврейське населення було переведено до гетто по всьому периметру та в місцях пересічення вулиць були споруджені загорожі з колючою проволокою.

Балтське гетто мало й своє місцеве самоуправління. У вересні 1941 року під керівництвом Асіра Ісаєвича Ямпольського був створений комітет гетто в складі: Ямпольський Асир – голова общини, Марковський Абрам – бухгалтер, Столяр Мойсей – адміністративно-господарський відділ, Бухер Шмуль – постачальник, Фрідман Абрам – заготівельник продуктів харчування. Згодом до комітету

увійшли: Рубінштейн П., Марковський Т., Черкаський, Талісман Н.

2 грудня 1941 року Асир Ямпольський помер, після його смерті керівником єврейської общини в гетто став його зять Пінхос Іцкович Рубінштейн. Община відігравала важливу роль в повсякденному житті євреїв які перебували в гетто. Велика заслуга керівників общини Ямпольського та Рубінштейна в тому, що Балтське гетто не було повністю знищено та частина його мешканців залишилася живими. Вони користувалися величезним авторитетом не тільки в Бессарабії але й в Румунії.

За наказом № 4 від 3 вересня 1941 року особи чоловічої та жіночої статі віком з 14 до 60 років були зобов'язані працювати там, куди їх направить румунська адміністрація. Євреї повинні були виконувати громадські роботи. Непокорі суворо каралися, аж до розстрілу. В першу чергу був проведений перепис всіх мешканців гетто. Кількість в'язнів збільшувалася за рахунок ліквідації гетто в Котовську, Ананієві, Кодимі та інших населених пунктах. Майже всі євреї в цих містечках були розстріляні, ті, які залишилися в живих переведені в Балтське гетто.

Всім в'язням Балтського гетто були видані посвідчення, в яких зазначалися: прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання в гетто, та те, що дана особа не має права без поважної причини перебувати поза межами гетто та підлягає розстрілу за законами воєнного часу. Крім того, всі євреї зобов'язані були носити на груді та спині шестикутні зірки.

Поступово Балтське гетто перетворилося на ринок рабської праці. Туди приходили «покупці», представники місцевої

влади, окупаційної влади – румуни, німці, італійці (в Балті розташовувалися й італійські частини, була навіть італійська комендатура). Жандармерія, поліція, військові та представники державної влади, німці, румуни та італійці, били, штовхали ногами, лупцювали дубинками та нагайками євреїв.

В міській лікарні по вулиці Котовського розташували німецький тиловий шпиталь. Кілька десятків євреїв потрапили до шпиталю для важкопоранених німецьких солдат, багато з яких помирали. Дорослі євреї допомагали німцям робити труни та хрести, діти прибирали подвір'я. Для поранених радянських офіцерів, які перебували у шпиталі єврейські діти стали донорами.

В грудні 1941 року по гетто поширилися дві погані новини. Перша, що від туберкульозу помер керівник єврейської общини професор Ямпольський, та друга, що влада на початку 1942 року має ліквідувати Балтське гетто. В'язнів, котрі залишилися в живих повинні були переселити в декілька гетто районів Вінницької області, такі як Бершадський, Ободовський та інші.

Було прийнято рішення висилати євреїв з гетто в кілька етапів. Були заготовлені списки для кожного етапу. Більшість ремісників у Балті були євреї: кравці, шевці, бляхарі та інші. З цієї причини влада прийняла рішення тимчасово залишити їх у гетто. Такі особи та члени їх родин (близько 500 чоловік) отримали спеціальні документи за підписами румунських владників.

Розпочався перший етап депортації, якій підлягало біля 1500 єврейських жінок, старих та дітей. Місце призначення депортованих – в табори смерті в районі Ободовки, Бершаді та інших міст Вінницької області. Людям потрібно було пройти пішки 70 – 80 кілометрів холодною (близько 25 градусів морозу) січневою погодою. З кожного третього будинку на вулицю виганялися всі мешканці – від мала до велика. Нікому не дозволялося надягати на себе верхній одяг – навіть матерям з малими дітьми на руках. Сотні людей вишиковували у колону. Ця колона розтягнулася по вулиці на кілька сотень метрів, по обох боках якої був конвой з вівчарками.

Рис. 7 Євреї Румунії та Бессарабії депортовані до Трансністрії (вересень 1941 р.)

Кожного, хто намагався вийти з колони зараз же заганяли на місце ударами ніг, автоматів або собаками. Стояв незмовкний шум – плач і крики нещасних людей, гавкіт вівчарок, різкі викрики конвоїрів. Після кількох пострілів у повітря, гам на час припинився, й німецький офіцер через перекладача оголосив, що через перенаселення гетто німецька влада вирішила переселити частину євреїв в більш просторі будинки на околицю Балти.

Частину в'язнів погнали у село Перельоти, що у кількох кілометрах від Балти. Десятки жінок та дітей падали від виснаження та обмороження. Їх підбирала спеціальна зондеркоманда й кидала, як дрова, в кузов вантажівки. До Перельот дійшло біля половини людей. В Перельотах їх очікувала розстрільна команда та величезний заздальгидь викопаний рів. Людей вишикували біля краю рову та розстрілювали.

Як згадують колишні в'язні, які вижили після етапу, шлях з Балти до села Балонівка, розташованого у 10 кілометрах від Бершаді, був усіяний сотнями трупів євреїв, замерзлих від лютих морозів та голоду. Багатьох, хто не міг рухатися, були вбиті румунами. Тих, що залишилися живими загнали у колишні свинарники, де під шаром соломи були знайдені трупи людей. Серед депортованих спалахнув тиф.

Румунська влада розпочала підготовку до другого етапу депортації, але надійшов наказ припинити висилку євреїв з Балтського гетто. До гетто повернулися й ті в'язні з першого етапу, які вижили. Вони принесли в гетто висипний тиф. Епідемія, що спалахнула, почала швидко поширюватися. Цьому сприяла й антисанітарія, скупченість людей в будинках, де проживали по п'ять – сім сімей. Кожного дня десятками вмирали від страшної хвороби.

Євреїв припинили брати на роботи. Місцева влада боялася заходити до гетто. По всьому периметру навколо гетто були вивішені щити, на яких містилася інформація, яка попереджала про небезпеку яка виходить із гетто. Поступово епідемія тифу пішла на спад, а до весни взагалі припинилась. За даними завідуючого відділу охорони здоров'я Балтського повіту, станом на 15 березня 1942 р. від епідемії тифу померло 842 особи, з яких 427 євреїв.

Навесні 1943 року у Балтському гетто спалахнула хвороба Боткіна. Відсутність будь-яких ліків та медичної допомоги призвела до чисельних літальних випадків. Лікарів-євреїв в гетто було дуже мало, але вони робили все можливе, щоб якось полегшити страждання людей. Відомими лікарями були Абрам Каліхман та Розалія Цвік (див. додаток 4). Наприкінці 1941 року в румунській армії з'явилися лікарі-євреї. Вдягнені вони були в офіцерську форму, але без відзнак. Завдяки їм в гетто з'явилися у невеликій кількості пігулки та мікстури. Траплялися випадки, коли медичну допомогу в'язням гетто надавали й німецькі медики.

Із спогадів в'язня Балтського гетто Кошина Іллі, 1927 року народження, уродженця м. Балта

Почалась депортація. Румунські солдати вривалися в будинки й силою, іноді застосовуючи приклади гвинтівок, виганяли на вулицю старих, дітей та жінок. Була холодна, морозна січнева погода, цим нещасним людям треба було пройти пішки 70-80 кілометрів, абсолютно не знаючи, що їх чекає попереду та чи залишаться вони живими. І раптом на тлі всієї цієї картини з хвіртки воріт німецького шпиталю на вулицю, де формувався етап, вискочили кілька німців, деякі з них були в білих халатах, а інші у формі без халатів, та застигли, вражені побаченням. Військовий шпиталь знаходився в колишньому дитячому будинку, двір якого мав два виходи: один на вулицю Уварова, інший на вулицю Ткаченко, в район розташування гетто. Цим виходом й скористалися німецькі медики. Старший німецький офіцер щось вигукнув своїм підлеглим, та четверо людей буквально кинулися бігти у будівлю шпиталю. Хвилин через десять відкрилися ворота шпиталю, й звідти німецькі солдати виштовхнули дві двоповерхові каталки, заповнені булками хліба. Всі німці схватили хліб й почали роздавати його нещасним людям, що рухалися в колоні. Румунський офіцер та солдати спробували перешкодити роздачі хліба, але німці їх швидко заспокоїли та продовжували свою роботу, доки увесь хліб не був розданий. Цей гуманний вчинок назавжди залишився в моїй пам'яті.

У 1943 році важко захворіла моя двоюрідна сестра Ідочка Кошина, їй було всього сімнадцять років. Виконуючи тяжку роботу у холодну, дощову пору, вона захворіла запаленням легенів. Ніякого лікування, а тим більше необхідних ліків не було. Я та чоловік її старшої сестри Фані Ісаак Кишинівський вирішили звернутися за допомогою у німецький шпиталь. Солдат, який вийшов з будівлі шпиталю, завів нас у якесь приміщення, де знаходився німецький офіцер, як потім з'ясувалося, лікар. Коли ми виклали йому своє прохання, єдиним його питанням було, де мешкає ця дівчина. Ми відповіли, що недалеко. Він взяв саквояж з медичними інструментами й ліками та пішов за нами. Обстеживши хвору, він покачав головою та сказав, що треба було раніше до нього звернутися. Ми відповіли, що ми євреї й живемо у гетто, тому не думали, що зможемо отримати медичну допомогу від німецького лікаря. На що він відповів: «Коли людина хвора, то не має значення, якої вона національності, і лікар в цей час стає інтернаціоналістом, оскільки хвороба не визнає будь-яких поділів й за національність також». Закінчивши огляд хворої, він дав декілька рекомендацій та звелів йти за ним до шпиталю за ліками. У шпиталі він сказав, що жити їй залишилось дуже мало, оскільки хвороба дуже занедбана. Після чого він дав кілька пігулок та мікстуру, й розповів, як їх приймати. Дівчина померла через кілька днів, але гуманний вчинок цього лікаря по сьогоднішній день у моїй пам'яті.

Літом 1943 року чоловіків євреїв розпочали відправляти до Миколаєва для будівництва мосту через Південний Буг у розпорядження німецького підрозділу «Тодт». Потрапити до німців, означало смерть. Доля тих євреїв, яких погнали до Миколаєва не відома, при наймі до гетто ніхто з них не повернувся.

1943 рік приніс багато змін. Розгром німців під Сталінградом, на Курській дузі, звільнення Лівобережної України давали привід мріяти про

швидке звільнення. В'язням гетто надійшла допомога від «Червоного Хреста». Велику роль у справі репатріації депортованих євреїв, особливо сиріт відіграла румунська королева-мати Олена. Завдяки її втручання не було ліквідоване Балтське гетто. Їй посмертно було присвоєно звання Праведника народів світу. Євреї Румунії збирали та переправляли в гетто гроші, продукти харчування, одяг, медикаменти, засоби гігієни, сіль, вугілля,

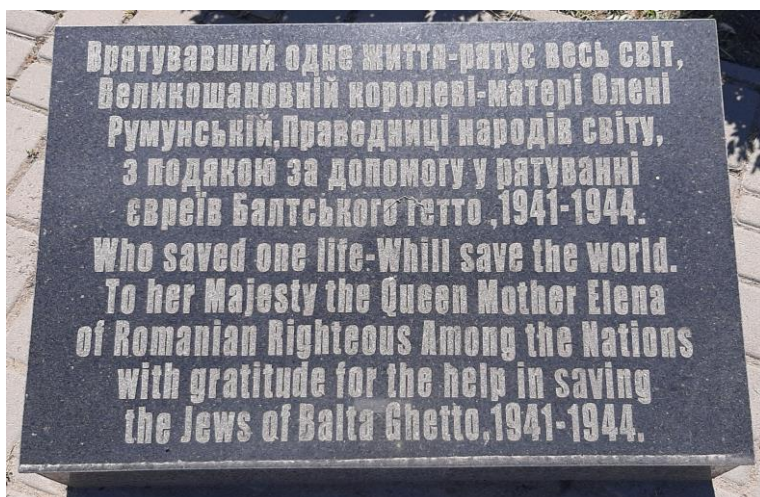

Рис. 8 Пам'ятний знак-подяка королеві-матері Олені в м. Балта

віконне скло, інструменти для ремісників. Від американських євреїв надійшло 50 тис. доларів (див. додаток 5).

Коли почала поступати допомога з Румунії, покращилися умови та харчування в дитячих будинках гетто, а починаючи з травня 1943 року, вже ніхто з дітей не помирав.

Рис. 9 Пам'ятний знак присвячений Праведникам світу у м. Балта

Серед тих, хто надавав допомогу євреям були й звичайні люди, які рятували єврейських дітей видаючи їх за своїх, приносили продукти харчування та одяг в гетто. На маршах по дорогах, в гетто та у таборах євреям допомагали місцеві мешканці. Не дивлячись ні на що, ризикуючи власним життям, вони намагались рятувати й рятували. Є багато українців, молдаван, поляків, удостоєних звання Праведника світу. Станом на 1 січня 2021 року це почесне звання надано 27 921 особі з 51 країни, серед них 2673 українця (див. додаток 6).

Із спогадів в'язня Балтського гетто Джойла Альперна, уродженця с. Степанки

Я залишився з молодшим братом Аврумом, батьки загинули. Українка Маруся лікувала коров'ячим навозом вулдірі на моїх руках, дала мені теплий светр, та прийняла нас з братом на цілу зиму у свою хату, хоча сама вона з двома дітьми спала на одному ліжку. Для нас це були самі щасливі хвилини з тих пір, як ми з батьками залишили свій дім.

Із спогадів С.А.Хенкіної (Варварецької)

Мені запам'яталась страшна картина: бруд та сльота на дорозі, по якій ми йшли з Балти в село Липецьке, а по узбіччям лежали трупи жінок, дітей та старих. Відчуття безвиході не покидало, але страху у мене ще не було. Раптом ми почули постріли – назустріч нам бігла жінка та кричала, щоб ми не йшли через лісочок, так як там німці розправляються з євреями. Ми обійшли лісок стороною й прийшли в Липецьке, де мешкав, зі слав наших колишніх сусідів, священик Костянтин Волошанський, з яким вони домовились щодо мого хрещення. Вдома у цього священика мене й охрестили, але я прийняла цей обряд за гру, вважаючи все це вдаванням. Ми не повернулися в Балту, а пішли у Котовськ, який вже називався Бірзулою. Не дивлячись на рятівний документ про хрещення, ми продовжували жити у страху та хвилюванні. Ми з мамою не виходили з дому, не відкривали нікому двері...

На початку 1944 року почалось звільнення Правобережної України. Про це в'язні гетто дізнавалися з місцевої газети та листівок, які друкували підпільники. По залізниці на захід рухалися десятки ешелонів з розтрощеною німецькою технікою та пораненими. З кожним днем відчувалося наближення лінії фронту. В цей тяжкий час, який настав для Балтського гетто, керівник общини Рубінштейн та його помічники проявили велику мужність по відправленню до Румунії дітей-сиріт, в'язнів Балтського гетто та інших гетто.

Єврейська община Румунії, при активній участі королеви-матері Олени, деяких іноземних дипломатів, релігійних християнських діячів врятували 2000 дітей-сиріт в'язнів гетто віком до 15 років. Цих дітей на початку 1944 року почали збирати на двох пунктах Трансністрії: Могилеві-Подільському та Балті. До цих гетто були направлені дві делегації румунської єврейської общини, які повинні були забезпечити відправку сиріт. На початку березня 1944 року з Могилева до Румунії у місто Ясси прибуло 1400 дітей-сиріт, у той же день з Балти прибули 484 сироти.

В Балті розташувалося багато польових шпиталів. В місті з'явилися есесівські частини, що не могло обіцяти євреям нічого доброго. В гетто розпочалися арешти, якими займалася румунська жандармерія та таємна поліція (сигуранца). Як з'ясувалося, серед в'язнів гетто були підпільники, що були членами місцевого підпілля. Після зради одного з підпільників, в Балті

провели арешти. На початку березня 1944 року заарештовані підпільники, в тому числі більше десяти в'язнів гетто були розстріляні.

У 20 числах березня радянські війська підійшли до північної окраїни міста. Есесівці розпочали проводити звірячі розправи над в'язнями гетто, знищували всіх, хто траплявся їм під руку, заходили в будинки та розстрілювали всіх: дітей, жінок, старих. Багато хто почав ховатися у підвалах, горищах, дровах. Частину молодих хлопців заштовхали у машини та повезли в сторону Котовська. На станцію налетіли радянські літаки. Були скинуті бомби, в тому числі й на цистерни з паливом. Під час паніки, що виникла, деякі в'язні зуміли врятуватися та втекти.

29 березня 1944 року в Балту увійшли радянські війська. В кожному будинку гетто знаходили нові трупи вбитих в'язнів. На окраїні Балти один із місцевих мешканців указав на будинок, там були знайдені спалені тіла. Від обгорілих трупів залишилася тільки зола та фрагменти людських кінцівок. Як з'ясувалось, назустріч натовпу людей, які рухались з робіт на залізниці, їхала німецька бортова машина, де сиділо декілька німецьких солдат та офіцерів. Зупинивши колону, німці загнали людей до будинку, де їх розстріляли, потім обіляли бензином та підпалили.

Із спогадів в'язня Балтського гетто Шаргородського Лева Мойсейовича, 1932 року народження, уродженця м. Балта

З початком війни, родина не змогла одразу евакуюватися, через те, що батько був очільником типографії, та в його обов'язок входило знищення обладнання типографії. Через чотири дні після перших бомбардувань Балти, сім'я виїхала в бік Кіровограду (нині Кропивницький). На возах доїхали до села Ясинувата. Назустріч рухався німецький десант, ховались від них у канавах. Німці видали наказ про повернення на місця постійного мешкання, тому були змушені повернутися назад у Балту. Після повернення, євреїв розселили на вулиці Уварова. В одній кімнаті проживало по 10 чоловік. Прожили там місяці три. Після цього, всією родиною переїхали в село Бендзарі в будинок покійного дідуся. Прожили й там місяці три, разом з

Рис 10 Пам'ятник загиблим в'язням Балтського гетто

тітками та їх родинами. Місцевий поліцей, який гарно відносився до нашої родини, попередив, що хтось із селян видав німцям, що у селі є євреї та попросив виїхати, інакше, німці не будуть церемонитися та й розстріляють. Довелося повертатися до гетто.

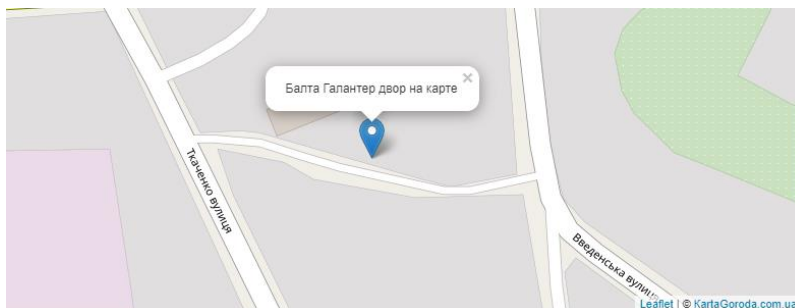

Рис. 11 Місце розташування будинку Галантера в м. Балта на карті

В гетто мешкали у будинку Галантера, біля вулиць старовірів. Так, як батько був не тільки євреєм, а й ще й комуністом, доводилось йому переховуватись у старовірів, які за весь час окупації, жодного разу

його не видали німцям або румунам.

У гетто більшість поліцаїв були з міста Слов'янська. Серед них були дуже жорстокі, вони могли забити на смерть й дитину. А були такі, що жаліли дітей.

У Балтському гетто були євреї з різних міст: Кодими, Котовська, Молдавії. Правда, відносини з бессарабськими євреями були не дуже тісними. Серед них, була одна єврейка, коханка румунського претора (коменданта).

Багатьох євреїв гетто забирали на будівельні роботи аеродрому в селі Перельоти, на відновлення та прибирання міста. Я ховався у дровах, якщо не встигав сховатися, забирали на роботи де постійно знущалися, били. Були румуни, які нормально відносилися до євреїв, але в основному били нагайками. По відношенню до тих, хто відмовлявся працювати або винних у чомусь проводили каральні акції. Акції проводили на території місцевого ринку. Такі показові акції були досить частими у перший рік окупації. Часто в гетто проводили облави. У всіх на одязі були нашиті жовті зірки Давида. За гетто вийти було неможливо, тільки, якщо, виводили на роботи по розчищенню та прибиранню міста.

Батько займався чоботарством, ремонтуючи взуття мешканцям міста, румунам. Мати дивилася за дітьми, часто хворіла: тиф, запалення легенів. Ліків не було, але у гетто було кілька єврейських лікарів, які як могли допомагали хворим. Батькові вдавалося купувати у румун ліки. Старовіри допомагали у зимовий час теплим одягом. Часто харчами допомагали знайомі селяни, які приходили із сусідніх сіл, у тому числі з Бендзарів.

Перші роки війни в гетто не було жодних свідчень про події на фронтах. У наступні роки, стала з'являтися інформація про розгром німецьких військ під Сталінградом. Звістки про наближення радянських військ потрапляли в гетто, але про це намагалися не говорити, не потрапляти на очі румунам. Одну жінку вбили тільки за те, що вона посміхалася.

Під час звільнення Балти радянськими військами, німці почали проводити знищення гетто. Євреїв убивали. Убивали чоловіків. Мого двоюрідного брата, якому було 16 років вбили розрубавши голову шашкою буквально за кілька годин до входження радянських військ у місто. Матері, намагаючись врятувати своїх маленьких синів, вдягали їх як дівчаток. Так мати врятувала й мене.

Звільнення гетто відбулось дуже швидко. Наших рятівників ми називали, чомусь, стрілками, можливо, через те, що вони були вдягнені не у форму, а в цивільне.

В Балті на південному єврейському кладовищі недалеко від гетто продовжувалися поховання вбитих перед звільненням міста в'язнів гетто. Ті, що залишилися живими ховали своїх родичів в одиночних могилах, тих, кого не могли опізнати – у братських (див. додаток 7).

Останній довоєнний перепис населення, відбувся у 1939 році, показав, що у Радянському Союзі мешкало біля 3 020 000 євреїв. З них в Україні – 1 532 776 євреїв, тільки в місті Балта проживало 4711 євреїв, що складало 26,25% від загальної кількості населення. Невелика кількість євреїв міста встигла евакуюватися, з промисловими підприємствами, хтось намагався евакуюватися на підводах. Але більша частина єврейського населення евакуюватися не встигла. В основному це були люди обтяжені багатодітними сім'ями, хворі, старі та жінки. Саме тому більша частина єврейського населення залишилася на окупованих територіях. На цей час вже було відомо про масові знищення євреїв на всьому шляху просування німецької армії. Нажаль, влада нічого не зробила для евакуації єврейського населення.

За деякими оцінками, кількість євреїв, знищених румунськими окупантами тільки на території півдня України, складає 240 – 270 тисяч осіб. Кількість єврейських жертв – громадян України було найбільшим на території СРСР. Вони становили не менш половини радянських та біля чверті всіх євреїв що загинули у Європі – більше 1 мільйону 400 тисяч чоловік. Тільки протягом літніх місяців 1941 року було знищено біля 95 000 євреїв, восени – більше 320 000; взимку 1941/42 років – більше 180 000. Навесні 1942 року тут було знищено менш ніж 120 000.

Можна виділити наступні особливості Голокосту в Україні. У знищенні євреїв тут приймали участь як німецькі, так й румунські окупаційні війська (в той же час угорські війська, що окупували частину Галичини євреїв не вбивали). Їм активно сприяли місцеві націоналістичні озброєні формування та поліцейські підрозділи. Саме в Україні почалося у серпні-вересні 1941 року тотальне знищення єврейських общин великих міст, включаючи Київ. На території республіки було створено більше всього гетто.

Якщо ми хочемо жити та заповідати життя нашим нащадкам, якщо ми вважаємо, що ми повинні прокласти шлях у майбутнє, то ми повинні передусім не забувати. (Проф. Бен Ціон Дінуур, «Яд Вашем», 1956)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Декрет № 1 Антонеску щодо
встановлення румунської
адміністрації на тимчасово
окупованій території

№ 1

1941 г. августа 19. — ДЕКРЕТ № 1 АНТОНЕСКУ ОБ УСТАНОВЛЕНИИ РУМЫНСКОЙ АДМИНИСТРАЦИИ НА ВРЕМЕННО ОКУПИРОВАННОЙ ТЕРРИТОРИИ УССР МЕЖДУ ДНЕСТРОМ И БУГОМ

Мы, генерал Ион Антонеску, верховный главнокомандующий армией, постановляем:

Ст. 1. Территория, оккупированная между Днестром и Бугом, за исключением района Одессы, граничащая на севере по линии Могилев—Жмеринка, обозначенной на прилагаемой карте, входит в состав румынской администрации.

Ст. 2. Назначаем нашим представителем в Транснистрии, с предоставлением ему всех полномочий, господина профессора Георгия Алексану.

Ст. 3. Наш представитель, посредством издаваемых им приказов, будет принимать все меры для нормальной работы административных органов и для продолжения всех видов деятельности согласно нашим указаниям.

Ст. 4. В Транснистрии организуются следующие дирекции:

- а) Дирекция администрации и путей сообщения.
- б) Дирекция агрокультуры и экономики.
- в) Дирекция просвещения, культов и пропаганды.
- г) Дирекция здравоохранения.
- д) Финансовая дирекция.

Ст. 5. Чиновники, назначенные на работу в Транснистрию, будут получать двойное жалованье в лях и жалованье в марках, не превышающее жалованья в двойном размере в лях.

Ст. 6. РККС (марка) является единственной монетой, имеющей хождение на территории Транснистрии.

Ст. 7. Назначаем резиденцию управления Транснистрией в г. Тирасполе.

Ст. 8. Наш представитель непосредственно подчиняется нам и президиуму совета министров.

Издан сегодня, 19 августа 1941 г. в нашей главной ставке.

Антонеску

ООГА, ф. Р. 1820, с/393, оп. 1, д. 411, л. 128. Отпечатано на ротаторе.
Перевод с румынского.

Додаток 2
Наказ № 23 Головного
Військового Командування
Управління Цивільного
Губернатора Транснiстрії

24 декабрь 1940 г. № 20.

ОДЕССКАЯ ГАЗЕТА

В
ГЛАВНОЕ ВОЕННОЕ КОМАНДОВАНИЕ
УПРАВЛЕНИЕ ГРАЖДАНСКОГО ГУБЕРНАТОРА ТРАНСНИСТРИИ
ПРИКАЗ № 23

Мы, ИОН АНТОНЕСКУ, Маршал Румынии и Главнокомандующий Войсками, на основании полномочий, вверенных нам Высочайшим Указом № 1 от 19 августа 1941 г., данным в Тигине, при посредстве профессора Г. АЛЕКСЯНУ, Гражданского Губернатора Транснистрии, имея в виду, что на территории Транснистрии находится значительное количество еврейского населения, эвакуированного из районов военных действий; имея в виду необходимость организации жительства евреев в определенных местах с целью обеспечения безопасности тыла; имея также в виду, что еврейское население должно собственным трудом и средствами обеспечить свое существование,—

П Р И К А З Ы В А Е М:

Ст. 1. Все евреи, прибывшие в Транснистрию из районов военных действий или жившие ранее в Транснистрии и переселившиеся в другие местности ее в связи с военными действиями, а также и те евреи, которые в дальнейшем будут переселены,—обязаны подчиняться правилам, изложенным в настоящем приказе.

Ст. 2. Инспекторат Жандармерии Транснистрии устанавливает местности, где евреи могут поселяться; расселение производится в соответствии с числом членов семьи, в жилищах, оставшихся от бежавших русских или евреев.

Каждая еврейская семья, получившая жилище, должна привести его в надлежащее состояние и содержать его в чистоте. Если число таких жилищ окажется недостаточным, евреи могут быть поселены и на частных квартирах, особо им для того указанных, с установлением определенной квартирной платы.

Ст. 3. Все евреи, входящие в состав каждого такого поселения или общины, должны быть занесены в особый список, где указывается: фамилия, имя, национальность, религия, возраст, профессия, местность, откуда прибыл. Каждому еврею будет выдан соответствующий документ с перечислением всех вышеприведенных данных.

Ст. 4. Ни один еврей не может оставить поселение, в котором ему назначено местожительство, без особого на то разрешения, выданного районным или уездным Префектом (начальником полиции).

Ст. 5. Все евреи, входящие в состав одного поселения, образуют колонию, которая управляется начальником колонии, назначаемым Претором района из среды поселенцев. Помощниками начальника колонии являются руководители групп: начальник колонии назначает для каждой группы (в 20 человек) руководителя группы, который несет ответственность за наличие в группе всех ее членов, заботится о благополучии их и сообщает о каждом нарушении, допущенном кем-либо из группы. Начальник колонии и руководители групп отвечают лично за присутствие всех евреев в колонии и за исполнение постановлений администрации и Жандармерии.

Ст. 6. Начальник колонии обязан представить списки всех членов колонии, владеющих какой-либо специальной профессией, всех ремесленников и вообще всех лиц, способных к труду. На основании списков, представленных начальником колонии, Городской Голова или сельский староста организует труд в колонии и в городе или селе в следующем виде:

владельцы какой-либо специальной профессией будут находиться в распоряжении управления колонии и будут привлекаться к работе по мере надобности;

мастера-ремесленники будут выполнять работу, назначаемую им в соответствии с их специальностью;

все прочие (лица неквалифицированного труда) будут находиться в распоряжении городских или сельских Властей и будут использоваться на различных работах для нужд колонии, либо города или села, либо на других работах для общественных нужд. В частности, они будут использованы на полевых работах, на работах по благоустройству дорог и мостов, по заготовке леса и дров, камня и других материалов.

За проработанный рабочий день выдается продовольственная карточка, соответствующая 1 рабочему дню, причем 1 рабочий день расценивается для работников квалифицированных профессий и ремесленников в 2 марки, а для лиц неквалифицированного труда—в 1 марку.

Органы Жандармерии обязаны постоянно проверять и контролировать состояние еврейских колоний, доводя до сведения вышестоящих органов о всех обнаруженных нарушениях.

Ст. 7. Привлечение евреев на работу из одной колонии в другую производится с разрешения районного или уездного Префекта.

Привлечение для работ специалистов из одного района или уезда в другой производится только с разрешения Директора Отдела труда при Гражданском Губернаторе.

Ст. 8. Каждый еврей, обнаруженный за пределами своей колонии без надлежащего на то разрешения, будет рассматриваться как шпион и немедленно наказан на основании военных законов, действующих в военное время.

Ст. 9. Еврей-специалисты могут быть с разрешения Губернатора использованы на всех работах по восстановлению промышленности, пострадавшей в результате войны, по приведению в порядок предприятий, или на всяких других работах, где это представится необходимым.

Ст. 10. Районным и уездным Префектам и Инспекторам Жандармерии вменяется в обязанность приведение настоящего приказа в исполнение.

Дан в нашем кабинете 11 ноября 1941 года.

Гражданский Губернатор Транснистрии Профессор Г. АЛЕКСЯНУ

Додаток 3

Наказ № 4 від 3 вересня 1941 р. про
створення гетто в м. Балта

Transnistria, 1941–1942: Documents

Задністровське Губернаторство
Префектура Балтського Уезду

ПРИКАЗ № 4

1941 года, сентября 3

Мы, Полковник НИКА ВАСИЛИЙ Префект Балтского Уезда,
На основании существующих законов

П Р И К А З Ы В А Е М:

1. Создать один лагерь в городе Балте органическим следующим улицами: Кузнечная, Верхняя Русская, Татарская и Пегилетская (бывшая Плотницкая) до Кузнечного моста.
2. В течение 3-х дней со дня опубликования этого приказа все жида со всех частей города должны переселиться в этот лагерь (гето) взявши с собой крайне необходимое для жизни в лагере.
3. Руководитель жидов города Приблуда Шлейм Абрамович является старшиной лагеря (гето) который выберет необходимый руководящий и административный персонал лагеря.
4. На обязанности старшины лагеря лежит открыть хлебопекарню, один диспансер и больницу с обслуживанием ее только жидами. Необходимая мука для хлебопечения будет доставляться городским управлением города Балты за наличный расчет.
5. Создать в лагере продуктовый базар где жители будут доставлять необходимые продукты для пропитания жидов лагеря, только между 9-12 часами.
6. Старшина лагеря организует полицию для охраны жизни и имущества жителей лагеря.
7. Вход и выход в город и из города для личных надобностей будет производиться с улицы Кузнечной на основании пропусков выданным Комендантом лагеря и только между 11-16 часами.
8. Все жители лагеря обоего пола трудоспособные в возрасте от 14 до 60 лет, должны ежедневно являться в 7 часов утра в управление лагеря откуда будут направляться Комендантом лагеря на работы по потребности.
9. На протяжении 3-х дней с момента организации лагеря, все жители должны являться в управление лагеря, откуда получают удостоверения личности подписанные старшиной и комендантом лагеря с порядковым номером который они должны ясно пришить на одежде около Давидовской звезды. Без этого номера никто не имеет права выйти в город. В таком случае все жители будут записаны в реестр с тем что-бы можно было производить их проверку имея в виду что те которые не будут записаны не смогут получить хлеб даже за деньги.
10. Всякий другой жид будет ли он из города Балты или с Балтского уезда, или с другой местности прибывший в Балту посылается в лагерь.
11. Аналогично будут созданы лагеря и в других городах уезда.
12. За всякое неподчинение попытку восстаний или терроризм со стороны какого-либо жида из лагеря будут наказаны смертью его и других 20 (двадцать)

Префект Балтского Уезда

Полковник, НИКА

Додаток 4
Список євреїв-лікарів,
в'язнів Балтського гетто,
складений румунською
владою (ДАОО фонд Р-
2358 1д., № 110)

Tabul de omi
din
Judeatul Balti

Incheiata in jumatate de ora, din notitia nr. 155642.

Raiorul Jecoti.

Nr. in ordine	Numele persoanei	Vârsta	Profesia	Numărul	Categorie	Locul de muncă	Stare
1.	Bleier Isaac	49	Medic	—	de araba în război	la Jecoti, în strada nr. 1.	în viață
2.	Calichman Abram	41	Medic	3	funcționar	serv. medical Jecoti și Brașov	în viață
3.	Gubitchi Iona	29	medic	3	funcționar	med. circumscripție Jecoti, Hutan, etc.	în viață
4.	Snerch Isaac	34	medic	5	funcționar	At. Circ. Jecoti, C. P. R. Cernăuți	în viață
5.	Rosic Iosif	50	medic	3	Pensionar	Jecoti de război, prezent din 1917	în viață
6.	Samuel Iosif	48	medic	—	funcționar stat	medic veterinar primar Jecoti	în viață
7.	Sor Solomon	85	—	—	funcționar	At. primar medic în Jecoti	în viață
8.	Brenitescu Iona	43	medic	4	funcționar stat	Jecoti în curs de eluc. pe teren	în viață
9.	Breiner Iosif	43	medic	2	funcționar stat	Pluton. cazarmă medică Reg. 17	în viață
10.	Wasserman Iosif	25	laborant	—	funcționar stat	Laborat. chim. Spit. Jecoti	în viață
11.	Zug Iosif	50	farm.	3	Jecoti de război, dec. în viață	Prezent din 1917/18	în viață
12.	Stiglitz Iona	32	medic	2	funcționar stat	Casa de îngrijire la Cernăuți 1917	în viață
13.	Fukelman Iona	40	chimic	2	funcționar stat	Ciclușeni. Chimic la fabrica de ciment	în viață
1.	Schor Iosif	68	medic	3	de araba de război	Str. Sf. Spiridon	în viață
2.	Legea Abram	54	farm.	—	de araba în război	Str. nr. 17 din Jecoti	în viață
3.	Cosocoru Iosif	51	apotecar	—	de araba în război	la Jecoti, în strada nr. 17	în viață
4.	Teșanu Iosif	49	farm.	—	de araba în război	la Jecoti, în strada nr. 17	în viață
5.	Frichman Iosif	—	farm.	—	funcționar stat	Casa Reg. Jecoti, Balnear	în viață

Додаток 5
Документ щодо надання
допомоги в'язням гетто
(ДАОО Фонд Р-2358
опис 1 справа № 40)

CENTRALA EVREILOR DIN ROMANIA
Inființată prin Decretele-Lege No. 3415/941 și No. 319/942
Str. Dr. Burghilea No. 3
București

Telefon 5.13.42

No.

24068 - 15 OCT 1943

DOMNUL PREFECT,

În baza autorizațiilor Nr. 259/941 a Președinției Consiliului de Miniștri, Nr. 4687/942 a Onorabilului Guvernământ Civil al Transnistriei și Nr. 924191/943 a Direcțiunii Generale a Vămirilor, s'a expedit de către Oficiul Județean al Evreilor din Gernăuți, la adresa domniei-voastră, mai multe transporturi cu efecte uzate destinate unor Comitete Evreiești din raza județului Dvs., precum urmează:

- 1/ La Gara Balta
1 lada cu 8 colete pentru Comitetul Evreesc Balta
- 2/ La Gara Bersad
1 lada cu 21 colete pentru Comitetul Evreesc Bersad.
- 3/ La Gara Rudnița
2 lăzi cu 24 colete pentru Comitetul Evreesc Obodovca.

Vă rugăm să binevoiți a distinge coletele Evreiești destinate, cari să fie tribui coletele primite evreilor căi.

Totodată, vă rugăm a înlesni recepționarea lăzilor la Gara de destinație, deplasarea delegaților Comitetului.

Primiți, vă rugăm, Domnule Prefect, noastre considerațiuni.

DOMNULUI-SALE

DOMNULUI PREFECT AL JUDEȚULUI BALTA

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО ЕВРЕЕВ РУМЫНИИ

Основана Указами-Законами № 3415/941 и № 319/942

Телефон 5.13.42

Ул. Др. Бургеля №3

№

Бухарест, 24068 - 15-е Октября 1943г.

ГОСПОДИН ПРЕФЕКТ,

На основании разрешений № 259/941 Правления Совета Министров, № 4687/942 Почетного Гражданского Управления Приднестровья и № 924191/943 Генерального Таможенного Управления, отправлено Черновицким уездным Бюро Евреев, в адрес Вашего Благородия, несколько партий бывших в употреблении вещей, которые предназначены некоторым Еврейским Обществам на территории Вашего уезда, а именно:

- 1/ На железнодорожную станцию Балта
1 ящик с 8-ю посылками для Балтского Еврейского Общества
- 2/ На железнодорожную станцию Бершад
1 ящик с 21-й посылкой для Бершадского Еврейского Общества
- 3/ На железнодорожную станцию Рудниця
2 ящика с 24-мя посылками для Ободовского Еврейского Общества

Просим Вас предоставить возможность Еврейским Обществам получить и распределить полученные посылки евреям, которым они предназначены.

Также просим способствовать Ободовскому Еврейскому Обществу получение посылок на железнодорожной станции назначения, таким образом разрешить передвижение представителей Ободовского Общества на железнодорожную станцию Рудниця.

Примите, пожалуйста, Господин Префект, наше особое благодарство.

Председатель,
Печать, Подпись
Доктор Н. Гингольд

Его Благородству
Господину Префекту Балтского уезда

БАЛТА

Додаток 6
Медаль Праведника
світу

Додаток 7
Братські могили
м. Балта

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневецкий А. Еврейские местечки остались только в воспоминаниях. Балта: бывший штетл, бывшая столица. – Иерусалим, 2015 г. <https://studylib.ru>
2. Главное Военное Командование Управление Гражданского Губернатора Транснистрии Приказ № 23. / Одесская газета 24 декабря 1940 г. № 20 <https://libraria.ua>
3. Гетто. Энциклопедия Холокоста <https://encyclopedia.ushmm.org>
4. Дусман Л. Холокост на Одещине. / История Холокоста в Одесском регионе. Сборник статей и документов. – Одесса, 2006. – с. 133
5. Ицхак Арад, Уничтожение евреев СССР в годы немецкой оккупации (1941-1944), Сборник документов. Иерусалим: Яд Вашем, 1992, <https://www.yadvashem.org>
6. Кандель Ф. Книга времен и событий. История евреев Советского Союза (1939 - 1945). Т.4. – Иерусалим, 2004 <http://www.belousenko.com>
7. Козленко П. Е. Долгая дорога лета ... – Одесса: Друк, 2011. – 346 с.
8. Козленко П.Е. По другую сторону черты. Истории спасения. – Одесса: «Симекс-принт», 2015. – 350 с.
9. Кошин И.Н. Помнить и рассказать: Воспоминания бывшего узника Балтского гетто. Ч.1 – Одесса: Друк, 2009. – 280 с.
10. Кошин И.Н. Помнить и рассказать: Воспоминания бывшего узника Балтского гетто. Ч.1 – Одесса: Друк, 2009. – 288 с.
11. Память о жертвах Балтского гетто <https://mapala.net>
12. Сушинський Б. Балта: місто, освячене вічністю. Одеса: Друк, 2005 р. – 336 с.
13. Фишер Юлиус С. Транснистрия: забытое кладбище. - Одесса: Друк, 2002 <https://evreimir.com>
14. Шитюк Н.Н. Гетто и концентрационные лагеря уничтожения евреев в южной части генерал-губернаторства Транснистрия. / Культура полиса, год X (2013), бр. 21, с. 185 – 196